

HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN

LEENA MANNSTRÖM-MÄKELÄ
SOSIAALIPSYKOLOGI, VTM
RATKAISUKESKEINEN NEUROPSYKIATRINEN VALMENTAJA
PSYKOTERAPEUTTI
LEENA@VALKES.FI

040-410 2776

IHMINEN ON KANNATETUN KASVATUKSEN LAJI

Jokapäiväisestä kanssakäymisestä syntyy psyykkisiä rakenteita

- Koti, päiväkot, sukulaiset, ystävät
- Jokainen ihminen on potentiaalisesti tärkeä koko elämänkaaren ajan
- Kiintymyssuhteet on ymmärretty rajallisesti
- Lapsi hyötyy useasta häneen sitoutuvasta aikuisesta
- Hoitavan aikuisen valmius kuulla lasta on keskeinen

SYNNYNNÄINEN AINUTKERTAISUUS

- Temperamentti ja muu perinnöllinen ainutkertaisuus
- Ensi hetkistä lähtevä vuorovaikutus ympäristön kanssa
- Terve minuus on pysyvästi dynaaminen
- Minuuden jatkuvuuden kokemus vaatii jatkuvaa sisäisen tilan säätelyä
- Itseä säätelevä toinen – ympäristön palaute

VARHAISTEN KOKEMUSTEN VOIMA

Varhaiset kokemukset ovat yhteydessä hyvinvointiin tai sen puutteeseen

- Henkinen tai fyysinen pahoinpitely
- Vanhempien ristiriidat, epäjohtonmukaisuus
- Emotionaalinen laiminlyönti

Hyvinvoinnin puute aikuisuudessa

- Depressiot ja ahdistushäiriöt
- Päihteiden väärinkäyttö
- Sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, ylipaino

MIKSI VARHAISET KOKEMUKSET VAIKUTTAVAT:

- Varhaiset kokemukset vaikuttavat yksilöllisiin eroihin hermostollisessa ja hormonaalisessa stressivasteessa
- Poikkeava stressivaste on taustalla kaikissa seuraavissa
  - Depressiot ja ahdistushäiriöt
  - Päihteiden väärinkäyttö
  - Sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, ylipaino

POIKKEAVA STRESSIVASTE

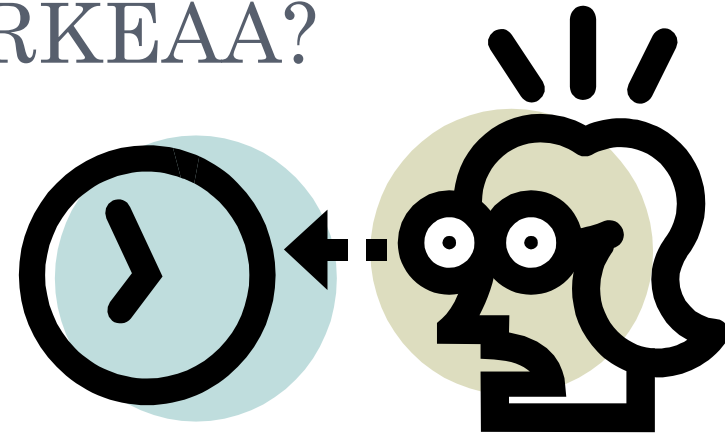
Lapsilla (ja aikuisilla) poikkeava stressivaste on taustalla ainakin seuraavissa

- Tarkkaavaisuushäiriö
- Käytöshäiriöt
- Ahdistushäiriö
- Masennus

MIKSI STRESSI ON TÄRKEÄÄ?

Stressi on elimistön biologinen valpastumisjärjestelmä

- Biologinen vaste kun fysiologisessa tasapainossa tapahtuu muutos – itseään suojaava käyttäytyminen aktivoituu, turvaa hakeva käyttäytyminen aktivoituu
- Stressijärjestelmä aktivoituu uhkatilanteissa
- Uhka on poikkeama tavanomaisessa ärsykeympäristössä
- Uhka vaihtelee todellisesta vaarasta potentiaalisesti positiiviseen oppimiskokemukseen

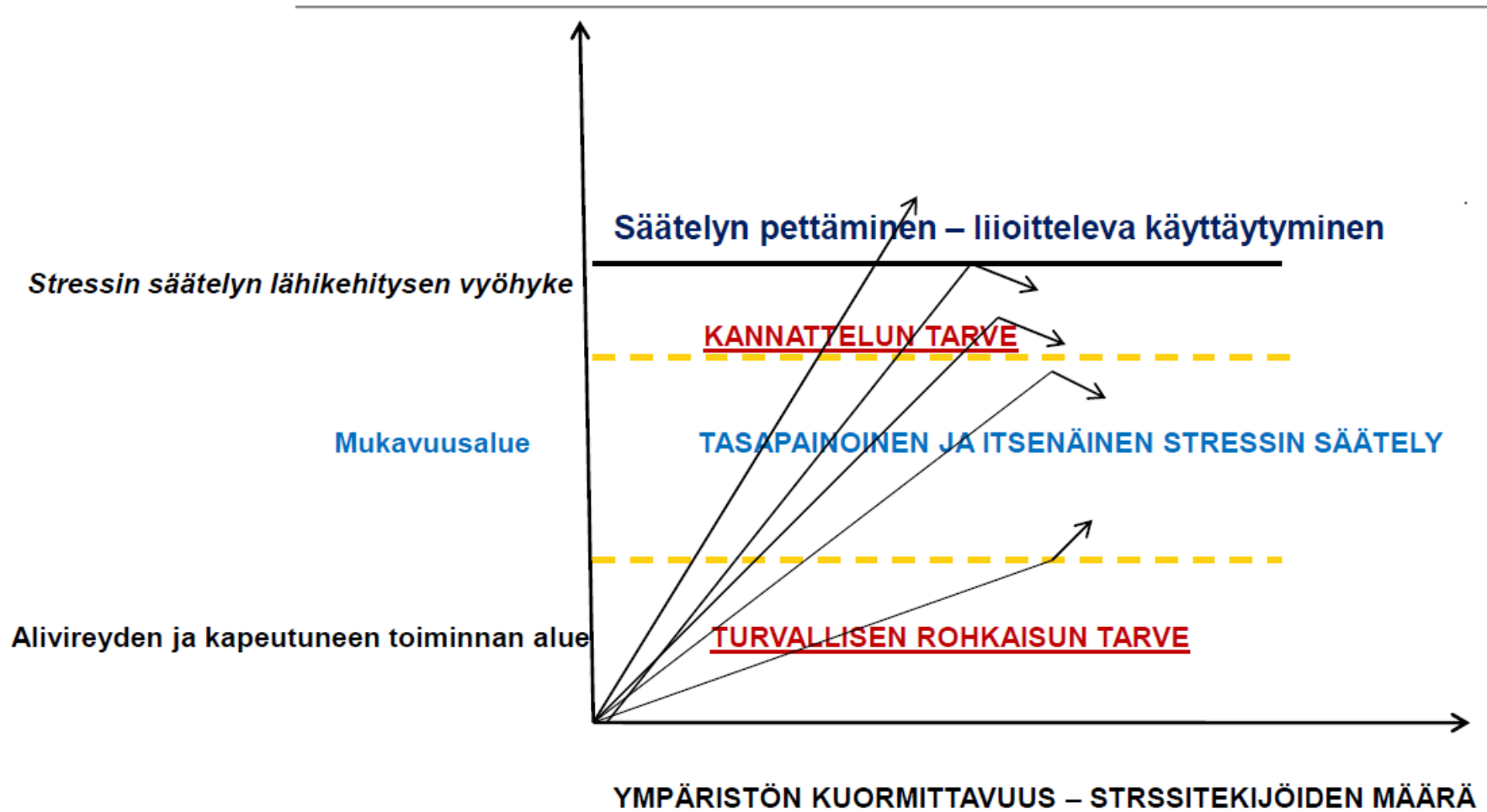

PYRKIMYS VAKAUTEEN

- Biologinen vaste tuntuu kehon reaktioina – olon muutoksena
- Kokemus reaktioista vaihtelee negatiivisesta positiiviseen
- Biologisen vasteen (stressin) tyynnyttäminen palauttaa vakauden
- Olojen sietämisen oppiminen
- Jokaisella oma mukavuusalueensa

AIVOJEN ÄRSYKEVIRTA

HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN

- Määrittely: sosiaalinen tapahtuma
  - *Haastava käyttäytyminen* tullut kasvatukseen autismikuntoutuksesta
  - *Aiemmin häiriö- tai ongelmakäyttäytyminen, käyttäytymishäiriö, sopeutumattomuus, pahantapaisuus, aggressiivisuus, kurittomuus*
- Se HAASTAA aikuisen etsimään syytä ja kasvatuksellisia keinoja muutokseen, virittää TOIVOA
- Lapsi / nuori tekee senhetkisen parhaansa ja toimisi toisin, jos osaisi ja pystyisi
- Muutos tulee uuden oppimisesta

HAASTAVAN KÄYTTÄYTYMISEN TILANTEESSA TUNNELATAUS

Stressi huipussaan, myös niillä jotka kuulevat,
näkevät, tietävät tapahtuman

- Nuori / lapsi itse
- Opettaja /vanhempi / muu henkilökunta
- Muut oppilaat / muu ympäristö

KYVYT VS VAATIMUKSET

- Jatkuva ristiriita kykyjen ja vaatimusten välillä
  - Koulu-uupumus
  - Oppilaan elämänhallinta vaikeutuu
  - Oireina voi olla oppimisongelmat, pinnaus, häiriökäyttäytyminen, päihteiden käyttö, syrjäytyminen

STRESSI MUKANA HAASTAVASSA KÄYTTÄYTYMISESSÄ

- Vaikuttaa koko elimistöön, kaikkeen olemassa oloon
- Tarttuu henkilöstä toiseen
- Keinoja stressin hallintaan haastavassa tilanteessa

- Keinoja stressin hallintaan haastavassa tilanteessa:
  - Tietoinen rentoutumisen opettelu
  - Järkevien toimintatapojen suunnittelu yhteistyönä
  - Ympäristön jäsentäminen haastavalle käyttäytyvälle henkilölle turvalliseksi
  - Tilanteiden purkaminen ja analysointi jälkeenpäin
  - Rentoutumisen opettaminen haastavasti käyttäytyvälle henkilölle

KUN ON PAKKO PUUTTUA....

Vaihtoehtoisia toimintatapoja

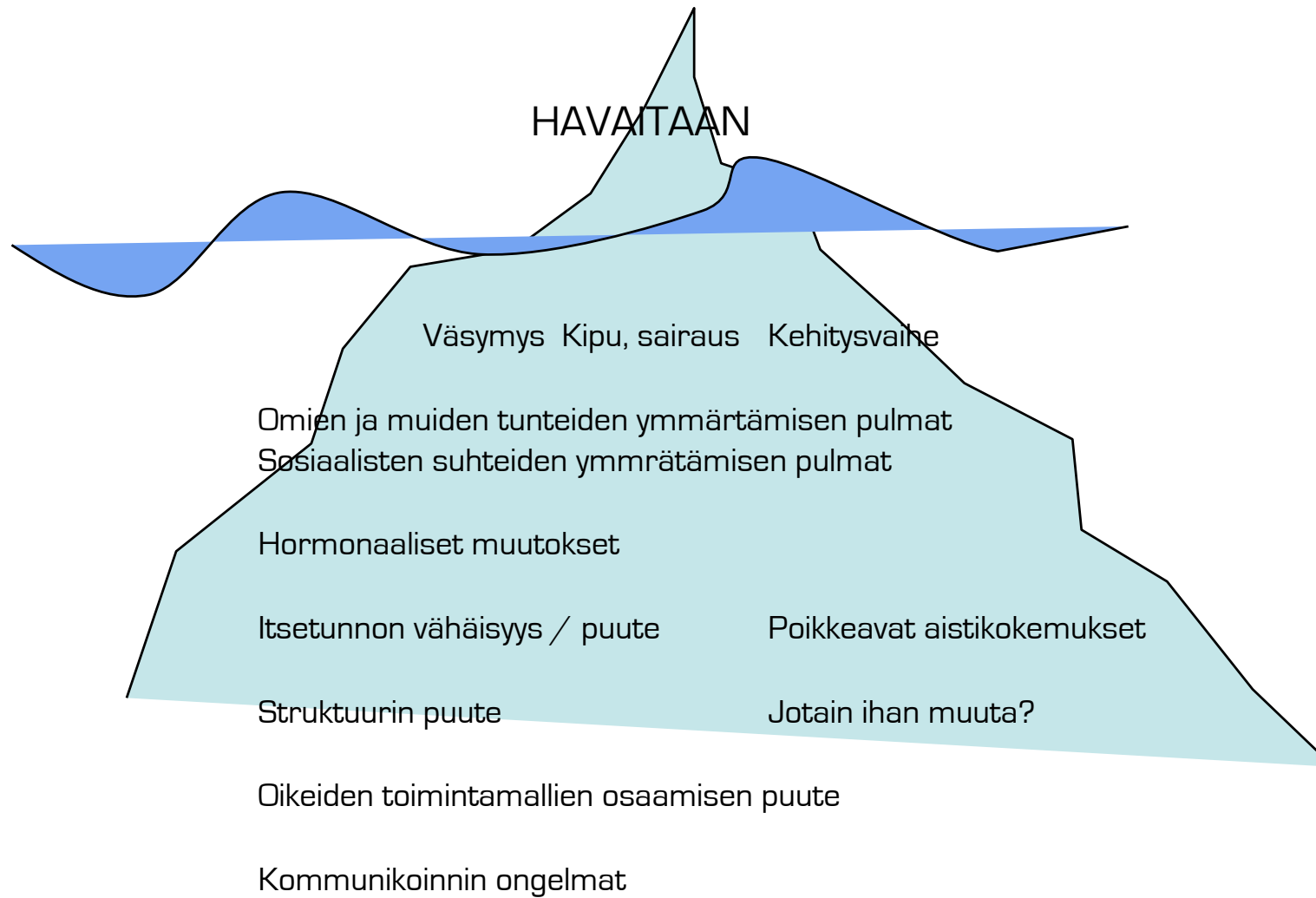
- Varma ..... epävarma
- Turvallinen ..... uhkaava
- Rauhallinen ..... provosoiva

Aikuinen voi kehittää, reflektoida,
ennakoida omaa osuuttaan tilanteessa

Selkeä tilanneanalyysi → suunta
parempaan

JÄÄVUORI -ARVIO

RISTIRIITAPÄIVÄKIRJA – OMA VASTUU

Nimi ja päivämäärä _____

Milloin tapahtui?

- Aamulla   Aamupäivällä   Iltapäivällä   Illalla

Missä olit?

- Huoneessani   Koulussa   Kotona   Kaupungilla
 Harrastamassa   Joku muu paikka _____

Laukaiseva tekijä: Mitä tapahtui?

- Minua kiusattiin
 Joku otti minulta jotakin
 Joku teki jotakin mistä en pidä
 Tein jotakin väärin
 Joku alkoi kiusata minua
 Tein jotakin ei toivottavaa
 Muuta _____

Kuka tämä joku oli?

- Kaveri   Perheenjäsen   Opettaja   Muu

Minkälaisia kehon reaktioita sinulla tuli? _____

Minkälainen tunne sinulla oli? _____

Kuinka voimakas tunne oli?

1	2	3	4	5
Hyvin voimakas	voimakas	keski	aika heikko	heikko

Mitä keinoja rauhoittua käytit? _____

Mitä muistutuksia käytit? _____

Ajattelitko mahdollisia seuraamuksia? _____

Mitä? _____

Ajattelitko omaa vastuuta? _____

Mitä sinä teit?

☐ Löin	☐ Rikoin jotakin
☐ Juoksin pois	☐ Kävelin pois
☐ Huusin henkilölle	☐ Kerroin henkilökunnalle
☐ Jätin välittämättä	☐ Itkin

Muuta _____

Miten selvisit tilanteesta?

1	2	3	4	5
huonosti	ei niin hyvin	hyvin	kiitettävästi	erittäin hyvin

YHTEISTYÖPALAVERIN RUNKO

- Sovitaan palaverin vetäjä, kirjaaja ja kesto
- Puheenvuorokierros –esittäytyminen ja kaksi vastausta
  1. Mitä hyvää sanottavaa on oppilaasta?
  2. Mistä on tärkeää yhdessä keskustella tässä palaverissa?
    - Keskustelu yhteisistä kasvatuksellisista toimintatavoista
    - Sovitaan toimintatavat ja kirjataan näkyviin muistiokorttiin
    - Käydään läpi suunnitelma (mahdollisesti oppilas mukana)
    - Sovitaan, miten muistio jaetaan kaikille
    - Sovitaan seuraava palaveri

ONGELMAN RAJAAMINEN

- Kaikkeen ei voida puuttua kerralla
- Mietitään yksi asia, jonka toivotaan olevan toisin
- Suunnitellaan riittävän realistinen tavoite ja toimintamalli
- Miten tavoitteen saavuttamista seurataan ja palkitaan?

MUUTOKSEN MAHDOLLISUUKSIA

1. Syy-seuraussuhteen oppiminen ja opettaminen
2. Rangaistuksilla kielteisen kehityksen kehälle
3. Palkkiolla myönteisen kehityksen kehälle
4. Katseessa ja huomiossa valtava teho
5. Ei-sanon vähentäminen kielenkäytössä

Lähde: Kyllikki Kerola 2/2011

MUUTOKSEN MAHDOLLISUUDET

- 1 Yhteiset pelisäännöt
- 2 Rentoutumisen oppiminen
- 3 Ympäristön muuttaminen
- 4 Vuorokausirytmien selkiinnyttäminen
- 5 Aistitoimintojen erilaisuuden huomioiminen
- 6 Strukturointi
- 7 Ennakointi
- 8 Kommunikoinnin kehittäminen
- 9 Visualisointi
- 10 Nopea piirtäminen tilanteiden selkiinnyttämiseksi
- 11 Sosiaaliset tarinat kuvin ja sanoin
- 12 Sopimukset ja säännöt
- 13 Liikunta
- 14 Terveystietämisen hoitaminen
- 15 Palkitsevuus
- 16 Riittävästi mielekästä toimintaa
- 17 Porttikirjan käyttö työvälineenä
- 18 Luokkaohjelma / kaverisuhteet